

על הביקורת

לצד שלל מליצות וקלישאות נדושות, אמר פעם וולט וויטמן שבכדי שיהיו משוררים דגולים ישנו צורך בקהל דגול. אם וולט וויטמן הבחין בדבר, אזי צריך הוא להיות ברור לכולנו, בימים אלו, כשהרדיו מעדכן אותנו בחדשות, והמגזינים האיכותיים-לכאורה מתקנים את המידע; שלא לדבר על ההרצאות, ועל המגע האישי שבהן, המוסיפות עליו. אך מה עשו כתבי העת והמרצים כדי ליצור מאיתנו קהל דגול או כותבים דגולים? האם הסיביליות הללו אוחזות ברכות בידי של הטירון על מנת להדריכו ביסודות ובנבכי הטעם? הם אפילו לא מנסים להחדיר בו יראת כבוד כלפי דרכם המסתורית (וכך גורעים מן הביקורת אף את ערכה הרגשי – וכיצד ניתן לשלוט בעדר, אם לא דרך רגשותיו? הֲהיה מעולם אספסוף הגיוני?). לפיכך, אין כל מסורת, אין esprit de corps [גאוות יחידה]: כל הדרוש לו לאדם כדי להצטרף לשורות המבקרים, היא מכונת כתיבה.

הם אף אינם מנסים לעצב בעבורו את דעותיו. אמת, עיצוב דעת הקהל כמעט שאינו שווה את המאמץ הכרוך בדבר, אך זהו תחביב מהנה לשנות את דעתו משגיאה אחת לאחרת, למען נשמתו. המבקר האמריקאי, כמו הלהטוטן, מנסה לגלות עד כמה בדיוק הוא יכול לחשוף בפני הצופה מבלי להיתפס – עליונותה של היד על העין. הוא רואה את היצירה אותה הוא בוחן כבסיס שעליו הוא יכול להניח מקצבים מורכבים של שנינויות. הדבר נראה כה ילדותי ויומרני, כה לא שימושי; כמו חצוצרן המשמיע את יכולות הנגינה האקרובטיות שלו בעודו מחכה לתזמורת שתיאסף. אך ישנו הבדל: החצוצרן מתעייף לאחר זמן-מה ומפסיק. הדבר המדהים הוא, שלעתים

רשימתו של וויליאם פוקנר *On Criticism* נתפרסמה לראשונה ב-1925 בגיליון נואר-פברואר של כתב העת *Double Dealer*.

נדמה כי המבקר נהנה מהמוסיקה של עצמו. אם כן, האם המבקרים נהנים לקרוא זה את זה? באותו האופן וביתר קלות, יכולנו לדמיין גלבים מגלחים זה את זה להנאתם.

המבקר האמריקאי מעוור, לא רק את הקהל שלו, אלא גם את עצמו. מקצועו הופך להתעמלות מנטלית: הוא הופך לגלגולו של שוליית הקוסם, המרתק את הכפריים הנבערים לא במה שהוא אומר, כי אם בצורה שבה הוא אומר זאת. שכלם נאלם למול הפירוטכניקה ואחיזת העיניים ההבלותית. מי לא שמע את השיחה הבאה?

— "ראית את ה... האחרון (השלם את החסר כראות עיניך)? ג'ונס בראון טוב הפעם; הוא... אה... איך קראו לספר ההוא? איזשהו רומן, אני חושב... זה על קצה הלשון שלי... מישהו כתב את זה. בכל מקרה, ג'ונס מכנה אותו חניך צופים אסתטי. זה טוב: אתה חייב לקרוא את זה."

— "כן, אני אקרא: בראון תמיד טוב, אתה זוכר מה הוא אמר פעם על מישהו: תוכי שאינו מסוגל לעוף ומעולם לא למד לקלל?"

ובכל זאת, כששואלים את אותו אדם לשם המחבר, או הספר, או באשר לנושאו, אין הוא מסוגל לומר דבר! הוא לא קרא אותו, או ייתכן שהספר לא נגע בו, אך הוא המתין לקרוא את בראון כדי לגבש דעה. ובראון לא הציע שום דעה כלל. אולי לבראון עצמו אין דעה.

באנגליה עושים את הדברים האלו כל כך יותר טוב מאשר באמריקה! כמובן, ישנם מבקרים באמריקה שהם הגיוניים וסובלניים כפי שהם כשירים ומנוסים אך — פרט למבקרים ספורים — אין להם שום מעמד: כתבי העת שקובעים את דעת הקהל מתעלמים מהם, או שהם עצמם רואים את התנאים כבלתי-נסבלים ועל כן מתעלמים מכתבי העת וחיים מעבר לים. בביקורת על 'השחקן הסמוי' (*The Hidden Player*) לאלפרד נויס (Noyes) ב-*Saturday Review* מר ג'ראלד גולד כתב לאחרונה: "אנשים אינם מדברים כך... אין זה מספיק להשתמש בצורת הדיבור הרגילה של אנשים רגילים; לרוב יהיה הדבר משעמם... פרטנות יתר מוליכה אותנו

שולל". זו תמצית הביקורת. כה ברורה, הוגנת ושלמה: לא נותר דבר להוסיף. ביקורת שלא רק הקהל הרחב, אלא גם המחבר, יכולים לקרוא ולהחכים ממנה. אך איזה מבקר אמריקאי יסיים כך? מי מבין הבוררים הספרותיים שלנו יוותר על ההזדמנות להתייחס למר נויס כאל "חניך צופים אסתטי", או כל דבר ילדתי, יומרני ולא רלוונטי אחר? ואיזהו הקורא שייטול לאחור-מכן את הספר לידי באופן חסר פניות וללא אי-נוחות עמומה שמקורה בפטרונות וחמלה – לא כלפי הספר, אלא כלפי מר נויס? אחד ממאה. ואיזהו הסופר, שהדחף שלו לסבול ולהשחית את הנייר מציק לו כמו זכוב לסוס, יוכל להפיק איזושהי תועלת או עידוד מן ההתייחסות אליו כאל חניך צופים אסתטי? אף לא אחד.

הגיוניות, זו המילה. חיה ותן לחיות; ביקורת בטעם ולפי קנה-מידה, לעומת ביקורת בלשון חדה. הביקורת האנגלית סוקרת את הספר בעוד הביקורת האמריקאית סוקרת את הסופר. המבקר האמריקאי כופה על קהל הקוראים מוקיון מעוות שבצילו אורבים ריבוא פניה של הקנאה מקצועית. ללא ספק, אם ישנם שני עיסוקים בהם אין כל מקום לקנאה מקצועית, אלו הם הזנות והספרות.

במצב הנוכחי, התחרות היא אכזרית. הסופר אינו יכול להתחרות עם המבקר, שהרי מלבד העובדה שאינו בנוי לסוג כזה של התמודדות, הוא גם עסוק מדי בכתיבה. ואם היו לו הזמן והנשק המתאימים, הייתה זו התמודדות בלתי-הוגנת.

ברגע שהמבקר הופך להרגל בקרב קוראיו, הם נותנים בו את אמונם והקשר שלו אליהם הוא ישיר דיו כדי לאפשר לו לומר תמיד את המילה האחרונה. המילה האחרונה נושאת עמה משקל רב אצל האמריקאי, היא פסגת היצירה. ככל הנראה משום שהיא מאפשרת לו לומר משהו בעצמו.

(מאנגלית: אורית גת)